Plan van aanpak NOVI-gebied Groene Hart

dd: 30 okt 2020, CAA-penvoerder namens gezamenlijke overheden
Versie: definitieve eindversie

1. Aanleiding

In de NOVI is aangegeven dat er zogenaamde NOVI-gebieden komen. Het Groene Hart is één van de voorlopige NOVI-gebieden. Dit plan is bedoeld om te komen tot de definitieve aanwijzing en beschrijft het werk dat daarna gebeuren moet. Accordering van dit plan van aanpak door het Bestuurlijk Platform Groene Hart is onmisbaar voor definitieve aanwijzing door het Kabinet en vormt de leidraad aan de hand waarvan de uitvoering met de partners (zie bijlage 1) gestalte krijgt; adaptief.

Het landschap van het Groene Hart heeft belangrijke cultuurhistorische waarde en waarde als kraamkamer voor bijvoorbeeld weidevogels. Het is tegelijkertijd ook van groot belang als recreatief uitloopgebied voor miljoenen inwoners van de Randstad. Daarnaast is het van belang voor voedselproductie en in toenemende mate ook voor het vasthouden van zoet water, het produceren van energie en voor verkoeling van omliggende steden. In het Perspectief Groene Hart[1] –vastgesteld in 2017- zijn de kernkwaliteiten benoemd.

De ruimte en kwaliteit van de leefomgeving van het Groene Hart staan echter onder druk door de behoefte aan woningen en daaraan gekoppelde mobiliteit in het gebied en de noodzaak van vernatting om bodemdaling tegen te gaan. Daarbij komt ook de noodzaak om een andere manier van landbouw te gaan bedrijven en de behoefte tot opwekken van duurzame energie. Daarnaast is sprake van een toename van 'verdozing' en recreatie, teruglopende biodiversiteit en stikstofproblematiek.

Doorgaan op de huidige voet voldoet daarom niet meer op de lange termijn en een sector-overstijgende aanpak en bestuurlijke samenwerking is noodzakelijk.

- Inhoudelijk is er de noodzaak voor het vasthouden en aanvoeren van zoetwater om (veen)bodemdaling met bijbehorende CO2-uitstoot tegen te gaan, het opwekken van duurzame energie, terugdringen teruglopende biodiversiteit, stikstofproblematiek, verdroging, bereiken natuurdoelen, het op orde brengen van de waterkwaliteit (KRW), kringlooplandbouw, de vraag naar recreatiemogelijkheden in het buitengebied, verloodsing, behoud en groei van banen, de verstedelijking en knooppuntontwikkelingen.
  Naast deze opgaven beschikt dit gebied over bijzondere landschappelijke waarden die ook in de Kamerbreed breed erkend worden.
- Bestuurlijk betekenen deze ruimtelijke opgaven dat veel actiever ingezet moet worden op partnerschap; een partnerschap over sectoren, over schaalniveaus en termijnen heen. Bottum-up en top-down smelten we waar mogelijk samen om tot gedragen en realiseerbare richtinggevende adviezen te komen.

De knelpuntenkaart op pagina 2 bevat een illustratie van de verschillende, met elkaar samenhangen opgaven in het Groene Hart en de bestuurlijke complexiteit die deze samenhang teweeg brengt. De kaart is gebaseerd op een deel van de opgaven in het Groene Hart (bodem en water, natuur en verstedelijking) en bevat stikstof, woningbouw, RES'en, transitie in de landbouw, CO2-reductie, enz. Ook bevat de kaart geen aanduiding van de kwaliteiten van de leefomgeving en het landschap waartegen beleidsopties kunnen worden afgewogen. De kaart is het startpunt voor de aanpak die in dit plan van aanpak is beschreven.

De urgentie in het Groene Hart blijkt ook uit actueel onderzoek:

- De RLi roept op (september 2020) om in 2030 bodemdaling in de veengebieden met 50% te reduceren als bijdrage aan de doelstellingen in de Klimaatwet.
- De adviescommissie Stikstofdepositie (juni 2020) roept op om voor 2030 de stikstof depositie met 50% te reduceren.
- Onderzoek van het PBL en De Nederlandse Bank (juni 2020) toont aan dat de afname van de biodiversiteit banken, pensioenfondsen en verzekeraars honderden miljarden kan kosten.

[1] https://www.bestuurlijkplatformgroenehart.nl/perspectief

Knelpuntenkaart
Groene Hart

Begrenzing

Grens Groene Hart

Bodemproblematiek (generiek)

Veengronden: Bodemdalingsproblematiek dominant
- Bodemdaling leidt lokaal tot stijgende kosten waterbeheer, negatieve effecten natuur en biodiversiteit, verdroging en CO_2-uitstoot. Veeteelt en tuinbouw vragen laag grondwaterpeil, waardoor de bodem verder inklinkt.

Kleigronden: Droogteproblematiek dominant
- Droogte leidt lokaal tot schade aan infrastructuur, waterkeringen, funderingen en groen en bomen.

Droogmakerijen: Verziltingsproblematiek dominant
- Verzilting leidt lokaal tot negatieve effecten voor huidig landgebruik en drinkwaterproductie. Akkerbouw in droogmakerijen is afhankelijk van doorspoeling.

Bovenlokale systemen die bijdragen aan verdroging en verzilting

Kwelrelatie
- Water infiltreert in hogere gronden en veroorzaakt (brakke) kwel in diepe polders omhoog. Dit draagt (met name in de droogmakerijen) bij aan verzilting.

Wegzijging van water
- Grondwaterontrekking in de droogmakerijen trekt water uit omliggende hoger gelegen gebieden aan en draagt zo bij aan verdroging.

Rivierwatertoevoer: meervoudige problematiek
- Winter: Hoge toevoer van rivierwater wordt snel afgevoerd. Er wordt onvoldoende water vastgehouden ter bestrijding van zomerse droogte.
- Zomer: Verminderde rivierwatertoevoer belemmert de bestrijding van droogte en veroorzaakt zoutwaterintrusie (zie volgende).

Zoutwaterintrusie
- Door verminderde rivierwatertoevoer in de zomer trekt zeewater op naar het oosten. Hierdoor kunnen een aantal gemalen geen water van voldoende kwaliteit meer inlaten. Terwijl juist bij droogte de verzilting toeneemt.

Staat van water- en natuurnetwerk

Waternetwerk is vervuild (op kaart alleen grotere waterlichamen weergegeven)
- Een zeer groot deel van de plassen, boezems en sloten is vervuild. Dit heeft negatieve effecten op landbouw, natuur en biodiversiteit.

Natuurnetwerk en -gebieden zijn kwetsbaar
- Droogte, overschrijding van de stikstofdepositie en lage waterkwaliteit hebben een negatief effect op natuur en biodiversiteit. Plassengebieden zijn afhankelijk van zoetwaterinfuus.

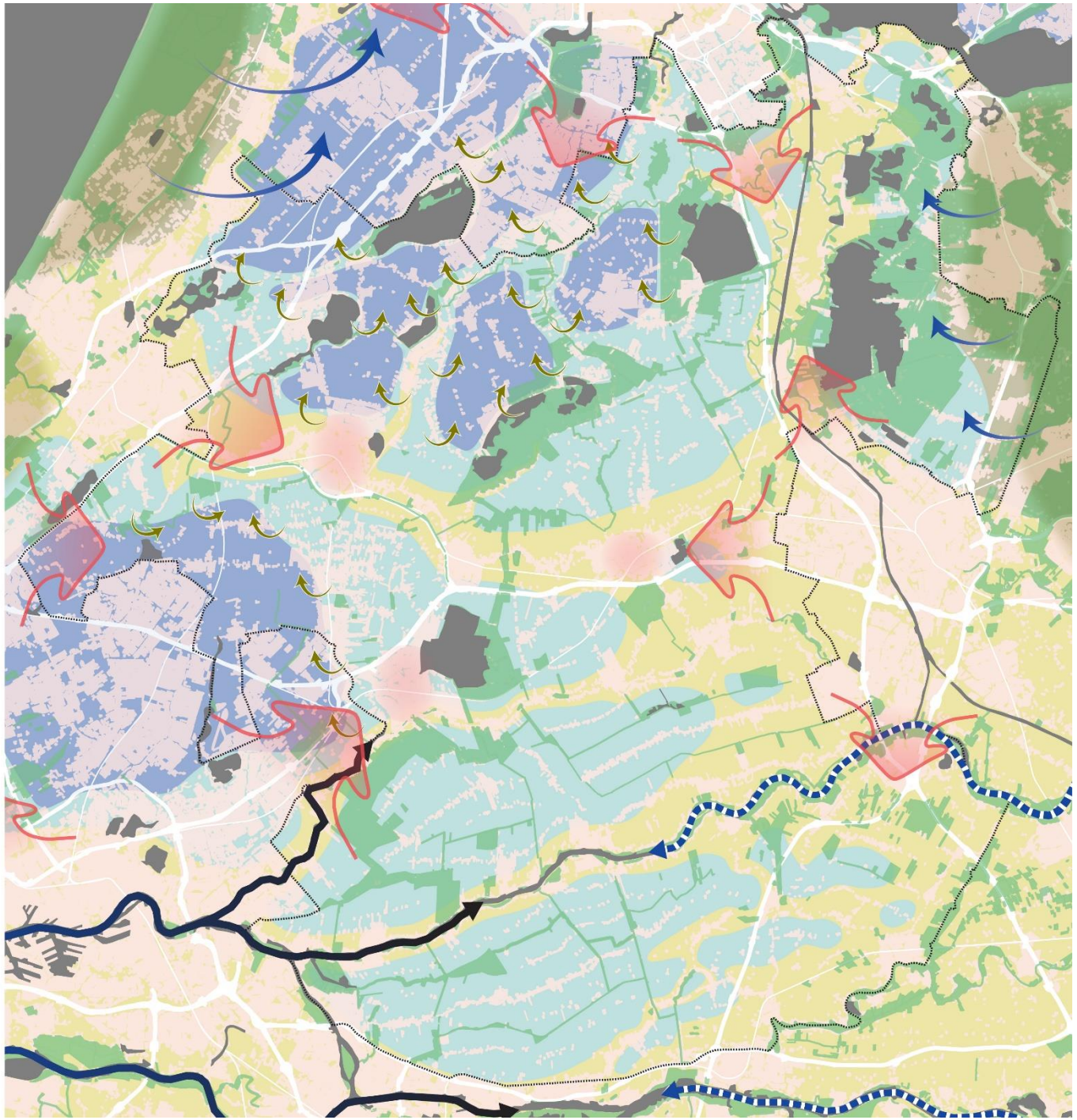
Verstedelijkingsproblematiek

Verstedelijkingsdruk
- Grote vraag naar woningen en bedrijventerreinen aan randen van het Groene Hart en in de grotere kernen.
- In de kleinere kernen verder van de randen is minder verstedelijkingsdruk. De opgave is hier het op peil houden van de vitaliteit en leefbaarheid.

Bebouwd gebied: algemene knelpunten
- Stad en land liggen vaak in hetzelfde peilvalk. Dit maakt aanpassingen in waterbeheer complex.
- Grondwaterontrekking uit polders leidt lokaal tot paalrot in hoger gelegen oude kernen en linten.
- Relatie met het landschap is vanuit de grotere kernen en late uitbreidingen vaak niet optimaal.
- In de kleine kernen en linten komt veel agrarische bebouwing vrij.

Over de totaalkaart

Dit is een eerste aanzet - nog geenzins volledig - en geeft een eerste beeld van de problematiek op het gebied van waterhuishouding, bodemdaling, natuurbeheer en verstedelijking in het Groene Hart. Het laat zien dat er verschillende knelpunten in elk gebied spelen, maar dat ze ook met elkaar verweven zijn via de verschillende systemen en netwerken. Een fenomeen in het ene gebied heeft effecten op een ander gebied. Voor komen tot een goede aanpak is het dus belangrijk over de grenzen te kijken, de samenwerking te zoeken en oplossingen zo veel mogelijk te combineren.

2. Doel

Einddoel is de kwaliteit van de leefomgeving te versterken en maatschappelijke meerwaarde te bereiken via een duurzame ontwikkeling voor de bewoners van het Groene Hart (brede welvaart). De maatschappelijke vragen waar we voor staan zijn praktisch en hebben een op besluitvorming gerichte aanpak nodig. Door opties in beeld te brengen, samenhang zichtbaar te maken en kennis over landschapsinclusieve perspectieven samen te brengen, ontstaan producten die een richtinggevende rol in bestuurlijke processen kunnen krijgen, gebruikmakend van bottum-up kennis uit (lopende) gebiedsprocessen.

Om toe te kunnen werken naar een toekomstbestendig en ecologisch veerkrachtig Groene Hart, waar het prettig wonen, werken en recreëren is, zullen keuzes gemaakt moeten worden en nieuwe handelingsperspectieven ontwikkeld. Inhoudelijke vragen en bestuurlijke besluitvorming hangen sterk samen.
Vragen zijn bijvoorbeeld:

- Welke ontwikkelingen zijn in de landbouw en woningbouw voorzienbaar en hoe kunnen die gecombineerd worden met de energieopgave, wateropgave, verhoging biodiversiteit, CO2-opgave, tegengaan bodemdaling, behoud cultureel erfgoed, klimaatopgave, behoefte aan bedrijventerreinen/loodsen, brede economische verdienvermogen/maakindustrie, kwaliteit van het landschap, enz.?
- Wat is het laadvermogen van het landschap waarbij unieke waarden van het Groene Hart, zoals openheid, landschappelijke kwaliteit, ruimte voor rust en (recreatieve) beleving, te combineren zijn met de bovengenoemde ruimtelijke opgaven?
- Wat is bestuurlijk nodig om deze (en andere vraagstukken) verder te brengen? Welke overheden zijn de komende jaren aan zet en wat mogen ze van elkaar verwachten?

3. We beginnen niet op 0

Er loopt binnen het Groene Hart al veel waarop we voortbouwen en aanvullen. Dit plan neemt alle ruimtelijke opgaven integraal mee. Onder meer:

- Perspectief Groene Hart: Het vigerend beleid beschreven in het Perspectief Groene Hart 2040 is de basis voor het vervolg. Dit beleid biedt ruimte aan ontwikkelingen onder de voorwaarde dat Groene Hart kwaliteiten blijven bestaan of worden toegevoegd.
- Biografie Groene Hart; een onderlegger voor ruimtelijke afwegingen. BZK, provincies, gemeenten en waterschappen stellen deze samen op (gereed in 2021).
- In de Regiodeal bodemdaling Groene Hart, het IBP-Vitaal Platteland Hollands-Utrechtse veenweiden (beide t/m 2023) en de regionale veenweide strategieën (fase 1 t/m 2022) werken de betrokken overheden de komende jaren samen. Deze trajecten en bijbehorende gebiedsprocessen vormen belangrijke bouwstenen voor ruimtelijke keuzes in het NOVI-gebied voor de langere termijn.
- Gemeenten in het Groene Hart bespreken hoe een aanpak in het Groene Hart er wat hen betreft uit zou kunnen zien. De drie gemeenten Alphen, Gouda en Woerden (AGW) en het Coördinatiebureau Groene Hart hebben het initiatief genomen om de gemeenten beter te betrekken bij de NOVI-aanpak in het Groene Hart, de gemeentelijke inbreng voor het NOVI-gebied op te halen en een start te maken met een coalition of te willing in de aanloop naar een Regionale Ontwikkel Agenda. De eerste gesprekken zijn inmiddels gevoerd.
- In het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) is LTO Nederland met o.m. IenW en de waterschappen bezig knelpunten op het gebied van water op te lossen om een sterke en duurzame landbouw te realiseren.
- Aan de 3 Provinciaal Adviseurs Ruimtelijke Kwaliteit is een bestuurlijk advies gevraagd over de effecten van de 7 concept-RES'en op de ruimtelijke kwaliteit op het niveau van het Groene Hart met gedeputeerden Energie en Ruimte als gemeenschappelijk opdrachtgevers.
- Er is een bestendige bestuurlijke samenwerking in het Bestuurlijk Platform Groene Hart (voormalige stuurgroep Groene Hart) bestaand uit de betrokken Provincies, de inliggende waterschappen en vertegenwoordigers van gemeenten in het Groene Hart. Het Rijk treedt toe tot dit overleg.

Er speelt echter meer. Denk bijvoorbeeld aan de ontwikkeling van provinciale en gemeentelijke omgevingsvisies, regionale verstedelijkingsstrategieën, het Deltaprogramma Water, regionale ruimtelijke strategieën zoals van

Midden Holland en Holland-Rijnland, erfgoed/Nominatie NHW, BO-MIRT-afspraken, biodiversiteit, bossenstrategie, enz..

4. Te bereiken meerwaarde in het NOVI-gebied

Juist omdat er al veel verschillende activiteiten lopen waarvoor verschillende overheden aan de lat staan, is aanwijzing als NOVI-gebied nodig. Daarmee werken we aan een afgestemde, integrale besluitvorming en aanpak met de 4 bestuurslagen (en waar nodig maatschappelijke organisaties).

Grootste winst in dit NOVI-gebied Groene Hart bereiken we door de bestuurlijke energie te gebruiken om de verschillende opgaven samen te brengen, de afhankelijkheden daartussen zichtbaar te maken en de besluitvorming tussen bestuurslagen in partnerschap daarbij te organiseren.
Het vroegere adagium 'Je gaat erover of niet' vervangen we door een nieuw adagium:
'**Samen komen we verder'**.

Nader uitgewerkt bestaat de meerwaarde die door aanwijzing van het Groene Hart als NOVI-gebied wordt gerealiseerd uit:

- *Lange termijn* ontwikkelingen in beeld brengen over individuele sectoren heen met oog voor de aanpak op de kortere termijn. In de aanpak IBP-Vitaal Platteland Hollands-Utrechtse veenweiden is dit al de ambitie. Die aanpak zetten we breder in en trekken we door in de tijd.
- *Samenhang* aanbrengen tussen *ruimtelijke schaalniveaus*. Het gaat bijvoorbeeld om de effecten van lokale energiewinning op (boven)regionale energienetwerken. Bij andere opgaven zoals woningbouw en verdozing is het aanbrengen van samenhang tussen de schaalniveaus ook nodig (vanwege aansluiting op infrastructuur).
- *Gemeenschappelijk gefinancierde activiteiten* als basis voor partnerschap en vertrouwen. Medio 2019 is het ontwerpend onderzoek Bodem, Water en Landgebruik afgerond. Om voor alle opgaven handelingsperspectieven te ontwikkelen en met samenhangende ontwikkelscenario's inspiratie, verbeelding en richting te geven, is het nodig dit ontwerpend onderzoek als basis te gebruiken voor vervolgproducten.
- *Maatschappelijke waardering voor het landschap* weegt onvoldoende transparant mee in sectorale besluitvorming. In het project Biografie Groene Hart ontwikkelen we de kennis die dit mogelijk maakt.
- Ontwikkelen van een *gemeenschappelijke ruimtelijke visie* waarin de druk op de ruimte in het Groene Hart wordt benut en verdeeld over de sectoren. Het initiëren van Regionale Ontwikkel agenda's kan daarbij behulpzaam zijn en richting geven aan investeringsprogramma's en regionale uitwerkingen daarvan (publieke en privaat). Aanwijzing van dit NOVI-gebied leidt op dit moment niet tot extra uitvoeringsmiddelen.
- *In partnerschap besluiten nemen* (getrapt). Verantwoordelijkheden liggen bij veel verschillende partijen (departementen, provincies, gemeenten en waterschappen) en staan vaak relatief 'los' van elkaar. De aanwijzing als NOVI-gebied draagt eraan bij dat een gemeenschappelijke governance wordt gevormd. Het Bestuurlijk Platform Groene Hart vervult hierin een nieuwe rol.
- *Bewoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties meer betrekken* bij toekomstige ontwikkelingen in hun gebied. Hierdoor kan bewoners en ondernemers handelingsperspectief worden geboden.

5. Aanpak

Er is geen discussie over de breedte en samenhang van de verschillende opgaven. De mate waarin de opgaven aan de orde zijn, verschilt tussen deelgebieden in het Groene Hart. Niet duidelijk is waar de opgaven ruimtelijk knellen en wat de sterke punten, de dilemma's en kansen zijn. Het ontbreekt aan een overkoepelende inhoudelijke lange-termijn-visie en handelingsperspectief voor de korte termijn gericht op duurzame ontwikkeling.
De aanpak voorziet erin dat de verschillende opgaven naast elkaar komen te staan, de afhankelijkheden zichtbaar worden en de bestuurlijke besluitvorming sector-overstijgend georganiseerd en inhoudelijk gevoed wordt. Hierbij worden nu al lopende trajecten benut en aangevuld met een aantal nieuwe trajecten/producten (zie ook paragraaf 6).

CONCEPT

Een stapsgewijze aanpak:

1. *Nadere (kaart)analyse en governance advies (voorjaar 2021)*
   Zomer 2020 is een (kaart)analyse uitbesteed ter ondersteuning van de aanwijzing van het Groene Hart als NOVI-gebied. De (kaart)analyse is mede gebaseerd op de basisstudie Bodem, Water en Landgebruik[2]. Als vervolg daarop analyseren we diepgaand welke opgaven voor het Groene Hart het grootst zijn en waar deze in gebieden liggen en stellen we scenario's op over de samenhang, zowel inhoudelijk, geografisch, in de tijd en bestuurlijk. Het gaat er om de urgentie voor het Groene Hart als geheel en in de meest 'spannende' deelgebieden en samenhangende thema's te benoemen. Waar schuurt het? Waar past het en is er handelingsperspectief? Welk bestuurlijk partnerschap vraagt dat? Ondertussen lopen bestaande projecten door om van ieders aanpak en governance te leren. Zijn er mogelijkheden om budgetten te koppelen of breder in te zetten, waardoor meerwaarde op gebiedsniveau kan worden bereikt?

2. *Verrijking, verhoging betrokkenheid (zomer 2021)*.
   De (kaart)analyse bespreken we met alle overheden en relevante maatschappelijke partijen voor extra input en een verkenning van mogelijke invalshoeken van de aanpak van de opgaven. De betrokkenheid zal met een communicatie-aanpak in stand gehouden worden. Daarnaast kan voor bestuurders een conferentie worden georganiseerd om hen mee te nemen in de (kaart)analyse en verkenning van de opgaven.

   Een bestuurlijke inventarisatie van mogelijke issues bij gemeenten is reeds in voorbereiding. Dit is een goed startpunt om dergelijke punten in beeld te krijgen. De gesprekken vinden plaats langs de gesprekslijnen *Living Lab Toekomstbestendig leven* (wonen-plus-strategie, mobiliteit, verstedelijking, leefbaarheid, energieopwekking, woon-zorg concepten) en *Toekomstbestendige landbouw* (circulaire landbouw, bodemdaling, natuur en recreatie als nieuw verdienmodel).

3. *Opstellen toekomstbeeld en tegelijk stroomlijnen van de lopende agenda's (najaar 2021).*
   We ontwikkelen een integraal toekomstbeeld met knelpunten, kansen, ontwikkelprincipes en een Regionale Ontwikkel Agenda waarin wonen, werken, recreëren, enz. een plek hebben en laten zien wat de inzet is van de samenwerkende overheidspartners. Ervaringen uit lopende trajecten zoals Regio Deals, IBP-VP, Verstedelijkingsstrategieën MRA, MRDH, MRU, enz. worden daarin opgenomen.
   Uit de ervaringen uit andere trajecten kan ook blijken welke instrumenten goed werken of juist niet of welke instrumenten mogelijk nog ontbreken en hoe de samenwerking kan worden versterkt.

4. *Versnellen van de gezamenlijke uitvoering (vanaf begin 2022).*
   In de vierde fase gaan we aan de slag aan de hand van het adagium 'samen komen we verder' met de inhoud, governance en communicatie. Eventuele kansen, zoals Ode aan het Landschap (in 2021) trachten we te verzilveren om bewoners meer te betrekken. In de uitvoering blijven de programma's ambtelijk en bestuurlijk van elkaar leren om betere resultaten in partnerschap te realiseren.

6. Producten NOVI-aanpak Groene Hart

In deze paragraaf is een overzicht van de producten opgenomen die input gaan leveren voor met name de stappen 1 en 2 uit de aanpak. Een nadere uitwerking van de aanpak met inhoud, timing, geld en capaciteit is nodig waarbij randvoorwaarde is dat deze aanvult op lopende programma's, zoals de veenweidestrategieën, verstedelijkingsopgaven, regionale Deltastrategieën, enz.
De producten zijn op dit moment (nog) vooral sectoraal ingestoken; enerzijds omdat niet alles tegelijk kan; anderzijds om eigenaarschap te verkrijgen in de aansturing van de deelprojecten. In elk product gaat het er om te bepalen wat de impact is van sectorale/thematische ontwikkelingen en wat die is op andere NOVI-prioriteiten.

[2] https://www.bestuurlijkplatformgroenehart.nl/sites/stuurgroepgroenehart/files/2020-06/juli_2019_-_sant_en_co_fabrications_-_groene_hart_-_ontwerpend_onderzoek_-_rapport_def.pdf

Inbreng van maatschappelijke organisaties is bij de producten van groot belang; zij worden uitgenodigd deel te nemen.
Het gaat er om het adagium ‘Samen komen we verder’ in praktijk te brengen door kennis en netwerken samen te voegen om met ontwerpend onderzoek scenario’s te verkennen.

De uitvoering van deze producten vraagt er om dat alle partijen bijdragen aan een gemeenschappelijke financiering en ook bemensing. De voortgang van dit NOVI-gebied zal periodiek besproken worden vervolgens de input leveren voor de NOVI-monitor.

A. Biografie Groene Hart (lopend, voorjaar 2021)
B. Kaartanalyse Groene Hart (lopend, voorjaar 2021)
C. Advies Governance (uitwerken, voorjaar 2021)
D. RES Advies (lopend, gereed in 2020 met vervolg in 2021)
E. Regionale betrokkenheid en communicatie (start december 2020)
F. Bodemdaling en RLI-advies
G. Landbouw & Natuur
H. Verstedelijking
I. Mobiliteit
J. Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie/Deltaplan Agrarisch Waterbeheer
K. Integrerende scenariostudie (vervolg stap 1, 2; krijgt vorm met integrerende ontwerp-ateliers)
L. Voorbeeldenboek van bestaande concepten voor nieuw handelingsperspectief

7. Governance

Het Bestuurlijk Platform (incl Rijk) is opdrachtgever en het Coördinatiebureau Groene Hart heeft het voortouw om in nauw overleg met betrokken partijen het plan van aanpak uit te voeren en de producten en adviezen op te stellen die de meerwaarde van de NOVI-aanpak beogen te realiseren. Het Bestuurlijke Platform zal haar rol en functie in het NOVI-gebied ontwikkelen. Indien relevant worden de inhoudelijk verantwoordelijk bestuurders door het Bestuurlijk Platform uitgenodigd om inhoudelijke producten te bespreken en te verkennen hoe daaraan een vervolg te geven.

Het Coördinatiebureau werkt met het partneroverleg NOVI-gebied (zie bijlage 1 voor samenstelling) aan de uitvoering van dit plan van aanpak. Aanvullend op dit partneroverleg komen er thematische werkgroepen met de taak de producten te leveren en daarbij relevante maatschappelijke organisaties te betrekken.
De (advies)producten en het vervolg daarop komen terug in de periodieke Omgevingsagenda´s Zuid-West (Zuid-Holland, Zeeland) en Noord-West (Utrecht, Noord-Holland), de Stuurgroep Verstedelijkingsstrategie MRA en het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). De aanpak voor de vraagstukken die nu voor het Groene Hart in onderlinge samenhang worden bekeken, sluiten aan op de doelstelling en aanpak van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG).

CONCEPT

8. Budgetraming

Onderstaande tabel bevat een indicatieve kostenraming voor de jaren 2020-2022. Voor de lopende studies is het benodigde budget geregeld; voor de andere onderdelen moet dekking worden gevonden.

Onderdeel	**Kostenraming 2020-2022**	**Dekking**
Lopende studies (o.a. landschapsbiografie, kaartanalyse Deltametropool, RES-advies PARKs)	€ 290.000,=*	BZK en Coördinatiebureau Groene Hart (gedekt)
Nog te starten studies (o.a. integrerende ruimtelijke ontwerpstudie, advies governance)	€ 380.000,=**	Rijk samen met regio te fourneren (via Coördinatiebureau Groene Hart)
Communicatie (o.a. bijeenkomsten, communicatiematerialen)	€ 100.000,=	Rijk samen met regio te fourneren (via Coördinatiebureau Groene Hart)
Totaal	**€ 770.000,=**	

* Landschap (150), RES (90+25), fase 1 kaartanalyse (25) = 290

** Vervolg kaartanalyse incl betrekken gemeenten (stap 1 en stap 2; 100), Bodemdaling (30), ontwerpstudie (150), advies governance (100) =350

CONCEPT

Bijlage 1: Bemensing uitvoering plan van aanpak

Bestuurlijk Platform:
Mw. Willy de Zoete (Provincie Zuid-Holland, voorzitter)
Mw. Huub van Essen (Provincie Utrecht)
Mw. Esther Rommel (Provincie Noord-Holland)
Dhr. Erik-Jan van Kempen (Ministerie van BZK)
Dhr. Sjaak Langeslag (Hoogheemraadschap van Rijnland)
Mw. Bea de Buisonje (Amstel, Gooi en Vecht)
Dhr. Christiaan van der Kamp (Gemeente Bodegraven-Reeuwijk)
Mw. Joyce Langenacker (Gemeente Ouder Amstel)
Mw. Hilde Niezen (Gemeenten Gouda)
Dhr. Kees v. Velzen (Gemeente Alphen a/d Rijn)
Dhr. Gerrit Spelt (Gemeente Lopik)
Dhr. Teunis Jacob Slob (Gemeente Molenlanden)
Dhr. Chris Kalden (op persoonlijke titel)
Mw. Tanja Verbeeten (voorzitter MT Groene Hart)
Mw. Patricia Fransçoise-Braaksma (Coördinatiebureau Groene Hart)

Leden partneroverleg NOVI-gebied Groene Hart:
- Eric Terlien, Provincie Zuid Holland
- Eric van Hoogstraten, Provincie Utrecht
- Janny Gerritsen, Provincie Noord Holland
- Albert Elshof, waterschap Stichtse Rijnlanden (namens alle waterschappen)
- Marco de Lange, Alphen a/d Rijn (tevens inbrenger vanuit Gouda, Woerden)
- Marieke Voeten, Waternet
- Meinte de Hoogh, IenW
- Rik Zweers, EZK
- Bianca v.d. Berg/Joost vd Boogert, OCW
- Patricia Braaksma, Coördinatiebureau Groene Hart
- Ron Stapel, BZK
- Marijke Andela, LNV - medetrekker
- Charles Aangenendt, BZK - trekker

Rijks-klankbordgroep NOVI-gebied:
- Wieke Tas, IenW
- Sander Band, LNV
- Eugene Witjes, EZK
- Doreen van Elst, OCW
- Yvonne vd Laan, voorzitter

CONCEPT